

คำเรียกบุคคลในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมอีสาน สู่ความเป็นสมัยใหม่

Terms of Address in Traditional Mor Lam Folk Drama titled “Toh Klon” Reflecting the Modernization of Isan Society and Culture

อัษฎาวุธ ศรีทอน¹ | Atsawoot Srithon¹

อิศเรศ ดลเพ็ญ² | Itsarate Dolphen²

Received: 23 ตุลาคม 2568 Revised: 4 ธันวาคม 2568 Accepted: 9 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของคำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน พร้อมทั้งตีความนัยเชิงสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านคำเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง โดยมุ่งหวังเพื่อทำความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน จำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่อง โดยคัดเลือกจากคณะหมอลำ 5 คณะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและครอบคลุมบริบทการแสดงในปัจจุบันผล

การวิจัยพบคำเรียกบุคคลสมัยใหม่ 67 คำ แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก 1) กลุ่มที่สะท้อนอิทธิพลภายนอกและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น บริบทองค์กร อาชีพเฉพาะทาง และสถานะทางเศรษฐกิจที่ยึดโยงกับทุนนิยม และ 2) กลุ่มที่เกิดจากการสร้างตัวตนและนิยามความสัมพันธ์ใหม่ ซึ่งสะท้อนอิทธิพลข้ามวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางเพศที่ซับซ้อน และวัฒนธรรมแฟนคลับ (Fandom) สรุปได้ว่า

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาเอก) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, E-mail : Atsawoot@kkumail.com

¹ Graduate Student (Ph.D. Program), Doctor of Philosophy in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail : Atsawoot@kkumail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น E-mail : itsdol@kku.ac.th

² Asst. Prof. Lecturer, Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University E-mail : itsdol@kku.ac.th

คำเรียกบุคคลในหมอลำทำหน้าที่เป็นดัชนีชี้วัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญ สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของสังคมอีสานจากจารีตประเพณีสู่สังคมเมืองที่ให้คุณค่ากับความสำเร็จทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังแสดงถึงการเปิดรับโลกาภิวัตน์ผ่านการนิยามอัตลักษณ์และความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ทั้งมิติทางเพศที่เปิดกว้าง และความสัมพันธ์แบบศิลปินกับแฟนคลับ ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่า หมอลำไม่ใช่เพียงการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา ซึ่งปรับตัวและนำเสนอภาพแทนของสังคมอีสานร่วมสมัยได้อย่างทรงพลัง

คำสำคัญ : คำเรียกบุคคล, หมอลำเรื่องต่อกลอน, สังคมวัฒนธรรมอีสาน, ความเป็นสมัยใหม่

Abstract

This research aims to analyze the characteristics of forms of address that reflect modernity in *Traditional Mor Lam Folk Drama titled Toh Klon* (Isaan folk opera) performances, and to interpret their socio-cultural implications in order to understand the dynamics of change in Isaan society in the era of globalization. Data were collected from 10 performances by 5 *Mor Lam* troupes.

The study identified 67 modern forms of address, which were classified into two main groups: 1) those reflecting external influences and changing social structures, such as terms related to organizational contexts, specialized professions, and economic status linked to capitalism; and 2) those emerging from new identity constructions and redefined relationships, which reflect cross-cultural influences, complex gender identities, and Fandom culture.

In conclusion, the forms of address in *Mor Lam* serve as significant indicators of social change, reflecting the transition of Isaan society from traditional structures to an urban society that values economic success. Furthermore, they demonstrate an openness to globalization through the definition of new identities and relationships, including more open perspectives on gender and the dynamics of artist-fan relationships. These findings confirm that *Mor Lam* is not merely a transmission of cultural heritage, but a vibrant cultural space that adapts to and powerfully represents contemporary Isaan society.

Keywords : person reference, traditional mor lam folk drama titled toh klon, Isaan society and culture, modernity

บทนำ

คำเรียกบุคคล (Person Reference) ซึ่งเป็นหน่วยทางภาษาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สถานะทางสังคม ระดับความสนิทสนม และโครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงของคำเรียกบุคคลจึงเป็นดัชนีชี้วัดที่น่าสนใจในการศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านของสังคมจากจารีตดั้งเดิมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ในบริบทของสังคมวัฒนธรรมอีสานหมอลำถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นสื่อบันเทิงที่ยังปรากฏในวิถีชีวิตของผู้คน เปรียบเสมือนกระจกบานใหญ่ที่สะท้อนภาพความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมอลำเรื่องต่อกลอน หรือ หมอลำหมู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นการแสดงแบบเล่าเรื่อง มีตัวละครหลากหลายและมีบทสนทนาโต้ตอบกัน ถือเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่มีการนำเสนอและต่อยอดคุณธรรมทางสังคมผ่านบทประพันธ์และการแสดงบนเวที หมอลำจึงไม่ได้เป็นเพียงมหรสพเพื่อความบันเทิง แต่ยังทำหน้าที่เป็นสถาบันทางสังคมที่ถ่ายทอดและประกอบสร้างโลกทัศน์ให้กับผู้ชมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สังคมอีสานในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการเคลื่อนย้ายของประชากร สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิมที่เคยยึดโยงกับระบบเครือญาติและความอาวุโสค่อย ๆ ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมเมืองที่มีความเป็นปัจเจกและมีความซับซ้อนหลากหลายมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนผ่านการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาของเรื่องราวที่นำมาแสดง และที่สำคัญคือภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างตัวละคร การสื่อสารกับผู้ชมหน้าเวที ซึ่งรวมถึงคำเรียกบุคคลอื่น ๆ ที่ปรากฏในขณะทำการแสดงของหมอลำเรื่องต่อกลอนคณะนั้น ๆ ด้วย

การแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนในยุคปัจจุบันได้มีการปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อความอยู่รอดและตอบสนองต่อรสนิยมของผู้ชมรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้อย่างเต็มรูปแบบ คณะหมอลำชั้นนำต่างหันมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ยูทูบ (YouTube) และเฟซบุ๊ก (Facebook) ในการเผยแพร่การแสดง ทำให้หมอลำไม่ได้จำกัดผู้ชมอยู่เพียงหน้าเวทีในงานบุญประเพณีอีกต่อไป แต่สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ในวงกว้างทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้ภาษาที่ใช้ในการแสดงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมที่หลากหลายขึ้น มีการผสมผสานระหว่างภาษาถิ่นอีสานกับภาษาไทยมาตรฐาน หรือแม้กระทั่งคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษและศัพท์สแลงในความเป็นสมัยใหม่ คำเรียกบุคคลที่เคยสะท้อนระบบอาวุโสและเครือญาติในสังคมอีสานในอดีต เช่น พ่อใหญ่, แม่ใหญ่, อ้าย, เอื้อย, บัก, อี อาจถูกแทนที่หรือใช้ควบคู่ไปกับคำเรียกบุคคลที่ความเป็นสมัยใหม่ เช่น คุณ, พี่, น้อง หรือคำเรียกบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ในองค์กรสมัยใหม่ที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง

ปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ การเลือกใช้คำเรียกบุคคลในการแสดงหมอลำยุคใหม่จึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความสละสลวย

ทางภาษา แต่เป็นการสะท้อนภาพการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเป็นอีสานในอดีตกับความเป็นไทย สังคมสมัยใหม่ที่กำลังดำเนินอยู่ในสังคมจริง การศึกษาคำเรียบบุคคล ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน จึงเปรียบเสมือนการส่องสำรวจเข้าไปในแกนหลักของวัฒนธรรมอีสานร่วมสมัย เพื่อทำความเข้าใจว่า ผู้คนกำลังนิยามความสัมพันธ์และจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในโครงสร้างสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำเรื่องต่อกลอนในมิติต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยที่มุ่งเน้นวิเคราะห์ “คำเรียบบุคคล” ในฐานะภาพสะท้อนการเปลี่ยนผ่านทางสังคมวัฒนธรรมอีสานในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบยังมีอยู่อย่างจำกัดซึ่งประเด็นในการศึกษาหมอลำเรื่องต่อกลอน ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การวิเคราะห์บทบาท วิเคราะห์เศรษฐกิจ วิเคราะห์พลวัต การศึกษาคำเรียบบุคคล ที่เน้นไปที่การวิเคราะห์ความเป็นสมัยใหม่โดยเฉพาะการศึกษาที่เจาะจงวิเคราะห์ข้อมูลจากคณะหมอลำ เรื่องต่อกลอนขนาดใหญ่ที่เป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง สำคัญที่สะท้อนทิศทางและแนวโน้มของวงการหมอลำได้อย่างชัดเจน คณะหมอลำเหล่านี้ ได้แก่ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์, คณะประถมนันเทิงศิลป์, คณะระเปียบวาทะศิลป์, คณะศิลป์ภูไท และ คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง ล้วนเป็นคณะหมอลำที่มีประวัติยาวนาน มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยอยู่เสมอ การแสดงของคณะเหล่านี้จึงเป็นคลังข้อมูลทางวัฒนธรรม ที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการศึกษา

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคำเรียบบุคคลในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สะท้อนสังคม วัฒนธรรมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงของ 5 คณะหมอลำชั้นนำที่ เผยแพร่ผ่านช่องทางยูทูบ (YouTube) ในช่วงปี พ.ศ. 2562–2567 ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญของการเปลี่ยนผ่านทั้งในมิติของสังคมและเทคโนโลยี ผลการวิจัยที่ได้จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงบทบาทของหมอลำในการประกอบสร้างและสะท้อนภาพอัตลักษณ์ของคนอีสานร่วมสมัย เห็นถึงพลวัตของภาษาอีสานที่ปรับตัวเข้ากับบริบทใหม่ ๆ และที่สำคัญคือเป็นองค์ความรู้ที่สามารถ นำไปต่อยอดในการศึกษาด้านภาษาศาสตร์สังคม วัฒนธรรมศึกษา และสื่อสารมวลชน เพื่อบันทึกและ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์คำเรียบบุคคลในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษารวพรรณนาในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคณะหมอลำกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเป็นตัวแทนที่ชัดเจน ดังนี้ ด้านความมั่นคงและประสบการณ์ คณะหมอลำต้องก่อตั้งและดำเนินงานมาแล้ว

ไม่ต่ำกว่า 20 ปี (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2567) ด้านการสืบทอด มีการบริหารจัดการและสืบทอดกิจการภายในระบบครอบครัว จากรุ่นสู่รุ่น ด้านความนิยม ได้รับความนิยมสูงและมีงานจ้างอย่างต่อเนื่อง โดยมีคิวการแสดงมากกว่า 150 คิวงานต่อปี ด้านขนาดของวง ต้องเป็นคณะหมอลำขนาดใหญ่ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกในวงตั้งแต่ 250 คนขึ้นไป เกณฑ์ทั้งหมดนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างคณะหมอลำที่มีประวัติยาวนานมีความมั่นคง และยังคงได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน ซึ่งเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางภาษาและวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกข้อมูลหมอลำเรื่องต่อกลอนที่จะใช้ในการวิเคราะห์โดยมุ่งเน้นการแสดงในยุคหลังการระบาดของโควิด-19 (พ.ศ. 2562 - 2567) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คณะหมอลำมีการปรับตัวสู่ความเป็นสมัยใหม่อย่างชัดเจน ผ่านช่องทางยูทูบ (YouTube) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้ ความเป็นสมัยใหม่ของคณะ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบการแสดงและประชาสัมพันธ์ มีการเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ยูทูบ (YouTube) และอื่น ๆ ที่มีการใช้เพลงลิขสิทธิ์ในการแสดง เกณฑ์การคัดเลือกหลักโดยใช้ยอดการเข้าชมสูงสุดบนช่อง ยูทูบ (YouTube) ของแต่ละคณะเป็นตัวชี้วัดสำคัญ วิธีการคัดเลือก คัดเลือกการแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่มียอดผู้ชมสูงสุด 2 อันดับแรกของแต่ละคณะ (จาก 5 คณะที่ผ่านเกณฑ์) จากการคัดเลือกตามเกณฑ์ข้างต้น ทำให้ได้ กลุ่มตัวอย่างลำเรื่องต่อกลอนทั้งหมด 10 เรื่อง จาก 5 คณะเพื่อนำมาวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมอีสานในยุคความเป็นสมัยใหม่ต่อไป

1. คณะระเบียบวาทะศิลป์ (ช่อง: ระเบียบวาทะศิลป์ Live channel) เรื่อง: เงินเต็มพา บ่เท่ามี ปัญญาเต็มพุง (ฤดูกาล 2566-2567) ยอดวิว: 5.1 แสนครั้ง เรื่อง: บาปได้แก่ผู้ทำกรรมได้แก่ผู้สร้าง (ฤดูกาล 2567-2568) ยอดวิว: 1.2 แสนครั้ง

2. คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง (ช่อง: สาวน้อยเพชรบ้านแพง) เรื่อง: หาเมียให้ผัว (ฤดูกาล 2563-2564) ยอดวิว: 5.6 แสนครั้ง เรื่อง: ขุนช้างขุนแผน (ฤดูกาล 2562-2563) ยอดวิว: 3.3 แสนครั้ง

3. คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ (ช่อง: บ้านหมอลำรัตนศิลป์ official) เรื่อง: เล่ห์ร้ายพ่ายรัก (ฤดูกาล 2562-2563) ยอดวิว: 6 หมื่นครั้ง เรื่อง: ลิขิตรัก ชั่วนิรันดร์ (ฤดูกาล 2566-2567) ยอดวิว: 4.6 หมื่นครั้ง

4. คณะศิลปินภูไท (ช่อง: ศิลปินภูไท Official) เรื่อง: สังข์ทอง เงาะป่า (ฤดูกาล 2564-2565) ยอดวิว: 4.8 หมื่นครั้ง เรื่อง: ผาแดง นางไอ่ (ฤดูกาล 2566-2567) ยอดวิว: 2.9 หมื่นครั้ง

5. คณะประมณบันเทิงศิลป์ (ช่อง: หมอลำประมณบันเทิงศิลป์) เรื่อง: กาหลงสี คนบ่ดีหลงอำนาจ (ฤดูกาล 2566-2567) ยอดวิว: 1.23 หมื่นครั้ง เรื่อง: กากี (ฤดูกาล 2566-2567) ยอดวิว: 1.1 หมื่นครั้ง

โดยมีลำดับการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งเน้นเฉพาะส่วนสำคัญของการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนโดยมีขอบเขตดังนี้ เนื้อหาที่วิเคราะห์ เฉพาะส่วนที่เป็นกลอนลำ และบทสนทนา การสื่อสารกับผู้ชมหน้าเวทีของศิลปินเท่านั้น เนื้อหาที่ไม่นำมาวิเคราะห์

ไม่รวมการแสดงในช่วงเตี้ย (เพลงและดนตรีเร็วที่ใช้ประกอบการเข้า-ออกฉาก) ช่วงเวลา ครอบคลุมการดำเนินเรื่องทั้งหมดตั้งแต่ฉากแรกจนถึงฉากสุดท้าย (โดยทั่วไปคณะหมอลำจะเริ่มลำเรื่องต่อกลอนตั้งแต่เวลาประมาณเที่ยงคืนจนถึงสว่าง)

กรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมุ่งศึกษาคำเรียกบุคคล ที่ใช้ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์มาจากการถอดเทปวีดิโอการแสดงของคณะหมอลำ 5 คณะ รวมทั้งสิ้น 10 เรื่อง ซึ่งเผยแพร่ผ่านช่องทางยูทูป (YouTube) โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ส่วนหลัก ได้แก่ กลอนลำ บทสนทนาและ การสื่อสารกับผู้ชมหน้าเวที เพื่อตีความและค้นหาข้อค้นพบสำคัญอันจะนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยต่อไป

แนวคิดคำเรียกบุคคล (Person Reference) เป็นหน่วยคำที่ใช้ทักทายหรือกล่าวถึงคู่สนทนา ซึ่งไม่เพียงแต่ระบุตัวตน แต่ยังเป็นเครื่องมือสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม บริบทวัฒนธรรม และโครงสร้างอำนาจอย่างลึกซึ้ง (กฤษณา รักษาสัตย์, 2558) การศึกษาคำเรียกบุคคลจึงอาศัยแนวคิดเพื่อทำความเข้าใจความหมายตามบริบทการใช้งานจริง ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความสุภาพที่มองว่าการเลือกใช้คำเรียกบุคคล เป็นกลวิธีรักษาน้ำใจ ของคู่สนทนา (Brown and Levinson, 1987) ในบริบทสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมคตินิยมอำนาจนิยมแนวดั้ง (Komin, 1990) ปัจจัยด้าน อายุ สถานะทางสังคม และความสนิทสนม มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้คำ โดยเฉพาะการนำคำเรียกบุคคลเชิงเครือญาติ (เช่น พี่ ป้า น้ำ อา) มาใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ เพื่อแสดงความเคารพและสร้างความเป็นกันเอง (อัญชลี สิงห์น้อย, 2550) ยิ่งไปกว่านั้น คำเรียกบุคคลยังไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงและสร้างความหมายใหม่อยู่เสมอตามพลวัตของความเป็นสมัยใหม่ ดังนั้น การศึกษาคำเรียกบุคคล จึงเปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดให้เห็นภาพสะท้อนโครงสร้าง ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน

แนวคิดความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) เป็นกระบวนทัศน์ที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน ซึ่งมีรากฐานมาตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในสังคมตะวันตก (Giddens, A., 1990) โดยมีลักษณะสำคัญคือการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรม และการเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Inglehart, R., 1990) การศึกษาในบริบทอีสานได้นำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ (Smelser, 1966; Moore, 1968) เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ และการเมือง (พระครูโสภาสนนทกิตต์ และ พระครูวิมลสุวรรณกร, 2565) การปรับเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนา (สุรดา (สุมาลัย) กาลวิบูลย์, 2565) การอนุรักษ์ภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น (วิวัฒน์ ทองวาด, 2563), การปรับตัวของวิถีชีวิตดั้งเดิม (เกา บุญเยี่ยม, 2558) และการเปลี่ยนแปลงของคตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์ (ศิริพร ณ ถลาง, 2556) ดังนั้น การนำแนวคิดความเป็นสมัยใหม่มาวิเคราะห์การแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน จึงเป็นการศึกษาที่น่าสนใจ

อย่างยิ่ง เพราะหมอลำทำหน้าที่เป็นสื่อที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสาน ได้อย่างชัดเจน ซึ่งการวิเคราะห์นี้จำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการผสมผสานทางวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจภาพสะท้อนของสังคมอีสานที่มุ่งสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้ง

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์คำและถ้อยคำสำนวนในฐานะเครื่องมือสื่อสารที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยศึกษาคำเรียกบุคคลที่ปรากฏในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน 10 เรื่อง จาก 5 คณะชั้นนำ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหมอลำเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา ซึ่งไม่เพียงสืบสานรากเหง้าดั้งเดิม แต่ยังบันทึกการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยด้วย เมื่อวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดปัจจัยทางสังคมของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545) ซึ่งพิจารณาจาก อายุ สถานภาพ ความสัมพันธ์ บริบท และเพศ พบคำเรียกบุคคล ทั้งหมด 331 คำ โดยในจำนวนนี้มี 67 คำ ที่จัดเป็นคำเรียกบุคคลสมัยใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คำที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนไป (จำนวน 42 คำ) และ กลุ่มที่ 2 คำที่เกิดจากการสร้างตัวตนและนิยามความสัมพันธ์แบบใหม่ (จำนวน 25 คำ) การปรากฏของคำเรียกบุคคล เหล่านี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดำรงรักษา การปรับตัว และการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอีสานท่ามกลางบริบทสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 1 คำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่

คำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่ (Modern Terms of Address)		
กลุ่มที่ 1	คำเรียกบุคคล จากอิทธิพล ต่างประเทศ	คำทับศัพท์ (Title Loanwords) บอส, มาตาม, เจ้, เฮีย, อาเฮีย, ปาป๊า, मामा, मामी การเรียกขานด้วยชื่อ/ตำแหน่งที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ บอสโจ้, มาตามเจนนี, มาตามแชมป์, เจ้จ๋า, เจ้ฮาย, เจ้ไผ่, เจ้สี, เจ้ลอล่า, เบสท์, เทนนี, เซอร์, บีบี, นึกเกอร์, ก๊อต, แพ้ท, เบนซ์, เวฟ, ลูซี่, ลิซ่า จิมมี่, โยโกะ
	คำเรียกบุคคล จากโครงสร้างสังคม ที่เปลี่ยนไป	ตำแหน่งในองค์กร/วิชาชีพสมัยใหม่ ผู้จัดการ ผู้บริหาร ผู้กำกับ คุณครู หมอใหญ่, หมอน้อย, ทนาย, หัวหน้า, ลูกพี่, ผู้รักษาความปลอดภัย (รปภ.) ตำแหน่งทางการเมือง/การปกครองสมัยใหม่

คำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่ (Modern Terms of Address)		
		สท. (สมาชิกสภาเทศบาล) สถานะ/บทบาทในวงการบันเทิงและวัฒนธรรมสมัยใหม่ พระเอกดารู้ง, สาวหน้าเวที (สะท้อนโครงสร้างวงหมอลำสมัยใหม่ที่มีการแบ่งบทบาทชัดเจน)
กลุ่มที่ 2	คำเรียกบุคคล จากการสร้างตัวตน	สะท้อนสถานะทางสังคม (ที่ถูกสร้างใหม่หรือตีความใหม่) คุณหนู, คุณนาย, เสี่ยเฮง, เสี่ยกำพล, คุณหญิง, (ในบริบทปัจจุบันที่ใช้เรียกบุคคลทั่วไปเพื่อยกย่อง) สะท้อนบทบาท/อาชีพ/ความเชี่ยวชาญ พระเอกต้น (ระบุบทบาท “พระเอก” ในวง) พระเอกก๊อต (ระบุบทบาท “พระเอก” ในวง) อาจารย์สุขุม สะท้อนอัตลักษณ์กลุ่ม (วัฒนธรรมแฟนคลับ Fandom) ด้อมแมว, บ่านฮักยูกิ, ด้อมใจเกินร้อย
	คำเรียกขานจาก นิยามความสัมพันธ์	การใช้คำเครือญาติ (หรือเสมือนญาติ) เพื่อกำหนด ความสัมพันธ์ คุณพี่, (แสดงความสุภาพและรักษาระยะห่างเล็กน้อย) พี่ปุนิม, พี่เมย์เกาหลี่, (ผสมผสาน) น้องตัม, น้องไพรรัตน์, อาจิว การใช้คำแสดงความสนิทสนม (ภาษาถิ่น หรือ ภาษาไม่เป็น ทางการ) อ้าว, อี้เก้, บักหยอง, บักโดม, บักหวาน, บักเงาะ, บักไผ การใช้สรรพนามแทนคำเรียกบุคคลเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ (มักใช้ในกลุ่มเพื่อนหรือเพศเดียวกัน) หล่อน

กลุ่มที่ 1 คำเรียกบุคคลจากอิทธิพลต่างประเทศและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนไป

ข้อมูลคำเรียกบุคคลที่สัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมเมืองและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างมีนัยสำคัญซึ่งบ่งชี้ถึงการเปลี่ยนผ่านทางสถานภาพทางสังคมและอาชีพ จากสังคมวัฒนธรรมอีสานในอดีตสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นจากเดิมโดยพบ จำนวน 42 คำ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำเรียกบุคคลในบริบทองค์กร

คำเรียกบุคคล ในบริบทองค์กรคือระบบการใช้คำหรือสรรพนามในการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์กร ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์เชิงสังคมที่ดำรงอยู่

การวิเคราะห์คำเรียกบุคคลเหล่านี้ต้องพิจารณาจากมิติที่หลากหลาย เริ่มตั้งแต่การสำรวจพลวัตเชิงอำนาจและลำดับชั้นอาวุโสที่แสดงออกผ่านการเลือกใช้คำไปจนถึงการประเมินระดับความเป็นทางการและความใกล้ชิดสนิทสนมในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน คำเรียกบุคคลในองค์กรเป็นการวิเคราะห์วิธีที่บุคคลใช้สรรพนามและคำนำหน้าชื่อเพื่อแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความอาวุโส และความสนิทสนมในที่ทำงาน การเลือกใช้คำเรียกบุคคลไม่เพียงสะท้อนโครงสร้างลำดับชั้นอย่างเป็นทางการขององค์กร แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างและรักษาความสัมพันธ์หรือระยะห่างทางสังคมระหว่างเพื่อนร่วมงานอีกด้วย วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพลวัตเหล่านี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำเรียกบุคคล เป็นมากกว่าคำพูด แต่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในบริบทการทำงาน (คุณาพร เกิดมงคล, 2554) นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาว่าคำเรียกบุคคลนั้นเป็นไปตามบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมขององค์กรหรือไม่ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการสื่อสารอย่างไร การวิเคราะห์ที่ครอบคลุมจะช่วยให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและโครงสร้างทางสังคมที่แท้จริงขององค์กรนั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “โอ้ยยย...พี่น้องครับ มื้อนี้มีวุ่นคักบ่ เสี่ยงปรบมือดัง ๆ ให้ **ผู้บริหารโจยมินิล** เพิ่นแห่นครับ เพิ่นว่าถ้าพี่น้องหน้าฮ้านม่วนหลายสิมีรางวัลพิเศษให้พวกผมพุ้นแหลว **ผู้บริหารคนนี้**ใจดีคักขนาด”

บทสนทนา. **เรื่องหาเมียให้หัว. คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง**, (ฤดูกาล 2563-2564)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “ผู้บริหาร” โดยเฉพาะการระบุชื่อ “ผู้บริหารโจยมินิล” ในการแสดงของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนการหลอมรวมศิลปะการแสดงพื้นบ้านเข้ากับมิติทางธุรกิจสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน การใช้คำนี้สะท้อนในสองระดับ คือเป็นการสร้างตัวละครสมมติในท้องเรื่อง และในขณะเดียวกันก็เป็นการอ้างอิงถึงตัวตนจริงของคุณมินิล นามวงษา ในฐานะผู้นำองค์กรธุรกิจบันเทิงขนาดใหญ่ การสื่อสารผ่านศิลปินหมอลำจึงเป็นการประกาศนัยเชิงสัญลักษณ์อย่างจงใจ เพื่อสื่อสารให้ผู้ชมรับรู้ว่าคุณหมอลำได้ยกระดับจากมหรสพพื้นบ้านสู่การเป็น “องค์กร” ที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการเลือกใช้คำว่า “ผู้บริหาร” จึงไม่ใช่แค่การเลือกคำศัพท์ แต่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสถาปนาอัตลักษณ์ใหม่ของคณะหมอลำในบริบทเศรษฐกิจและความเป็นสังคมสมัยใหม่

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “สำหรับเจ้าภาพผู้จัดการจัดงานสามารถติดต่อสอบถามทำสัญญาว่าจ้างกับทีม **ผู้จัดการ**ของทางวงได้เลยนะครัหรือติดต่อทางทีม **ผู้บริหาร**คณะมาก็ได้ครั”

บทสนทนา. **เรื่องเงินเต็มพา บ่เท่ามีปัญหาเต็มพุง. คณะระเบียบวาทะศิลป์**, (ฤดูกาล 2566-2567)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “ผู้จัดการ” ในการแสดงหมอลำ โดยเฉพาะในคณะระเบียบวาทะศิลป์ เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของอุตสาหกรรมหมอลำอย่างชัดเจน คำนี้บ่งชี้ถึงการนำระบบการบริหารจัดการแบบ องค์การธุรกิจสมัยใหม่ (Modern Corporate Management) มาปรับใช้ ซึ่งเปลี่ยนคณะหมอลำจากรูปแบบธุรกิจครอบครัวดั้งเดิมไปสู่องค์กรที่มีลำดับชั้นการบังคับบัญชา และขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจน บทบาทของ “ผู้จัดการ” จึงเป็น สัญญา ที่แสดงถึงความเป็นมืออาชีพและเปลี่ยนภาพลักษณ์ของคณะหมอลำให้กลายเป็น “บริษัท” บันเทิงเต็มรูปแบบ ดังนั้น การใช้คำศัพท์นี้จึงไม่ใช่เพียงเพื่อการประชาสัมพันธ์ แต่เป็นภาพสะท้อนของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบการจัดการเชิงธุรกิจที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพในการหมอลำปัจจุบัน

จากการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนพบการใช้คำเรียกบุคคลที่สะท้อนโครงสร้างสังคมและอาชีพสมัยใหม่คำเรียกบุคคลแล้วแทนด้วยชื่อเรียกของบุคคลนั้น พบในเรื่องขุนช้างขุนแผนของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เป็นการสอดแทรกอัตลักษณ์สมัยใหม่ของหัวหน้าคณะเข้าไปในเนื้อหาของเรื่องสร้างมิติที่น่าสนใจและเป็นการสื่อสารกับแฟนคลับรุ่นใหม่โดยตรง ในขณะที่ “บอสนาวนา” ที่พบในหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เป็นการสร้างตัวละครเจ้าของธุรกิจขึ้นมาในท้องเรื่อง แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของผู้นำในการลำเรื่องของหมอลำได้ขยายจากเจ้าเมืองหรือผู้มีอิทธิพลในชุมชนดั้งเดิมไปสู่การเป็นนักธุรกิจหรือเจ้าของบริษัทในโลกความเป็นสมัยใหม่

2. คำเรียกบุคคลที่สะท้อนสถานะทางเศรษฐกิจ

คำเรียกบุคคลที่สะท้อนสถานะทางเศรษฐกิจคือการใช้คำพูดที่ทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์ทางภาษา เพื่อบ่งชี้และตอกย้ำความแตกต่างทางฐานะความมั่งคั่งระหว่างบุคคลในสังคม การเลือกใช้คำเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการยอมรับสถานะทางการเงินของผู้ถูกกล่าวถึง แต่ยังเป็นกำหนดตำแหน่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งอาจแฝงนัยของการให้เกียรติ การพึ่งพา หรือการสร้างระยะห่างทางชนชั้น อันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน (ประจักษ์วรจักร, 2550) ดังนั้น การวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้จึงครอบคลุมถึงการตรวจสอบว่าคำเรียกบุคคลถูกนำมาใช้เพื่อสร้าง เสริมสร้าง หรือทำลายโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในสังคมอย่างไรผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “โอ้ย...น้อ... พวกเฮาหมู่ลูกน้อง ขอประกาศก้องให้เพิ่นได้ยิน ว่าชีวิตนี้บ่ย่านลั้น ยอมพลีให้เสี่ยผู้เดียวใจเดียว เพิ่นคือผู้นำพาให้ชีวิตบ่เลี้ยวไปทางชั่ว คอยดูแลจนเจือคือจั่งครอบครัวเดียวกัน สิ่งอียังเฮ็ดได้เบ็ด ขอแค่เสี่ยเอ๋ยปากมาโลดพี่น้องเฮย...”

กลอนลำ.เรื่องบาปได้แก่ผู้ทำกรรมได้แก่ผู้สร้าง.คณะระเบียบวาทะศิลป์,(ฤดูกาล 2567-2568)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “เสียเฮง” และ “เสียกำพล” ในการแสดงของคณะระเปียบวาทะศิลป์ เป็นภาพสะท้อนทางสังคมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คำว่า “เสีย” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาจีนแต่จึงถูกนำมาใช้ในสังคมไทยเพื่อหมายถึงชายผู้มั่งคั่งที่สร้างฐานะขึ้นมาด้วยตนเอง หรือ “เศรษฐีใหม่” (New Money) การใช้คำนี้ในการแสดงจึงเป็นการตอกย้ำถึงการยอมรับและให้คุณค่าแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ ตัวละคร “เสีย” ได้กลายเป็นต้นแบบของอำนาจและอิทธิพลที่ไม่ได้มาจากยศฐาบรรดาศักดิ์แบบดั้งเดิม แต่มาจากความสามารถในการสะสมทุนและความมั่งคั่ง ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมสำคัญที่ขับเคลื่อนสังคมอีสานในปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

(บทสนทนาภาษาอีสาน): ขอให้เจริญ ๆ คือจั่ง แม่นาย ใหญ่แห่งบ้านเฮา เป็นผู้ใจบุญสุนทาน คำจวนวัดวาศาสนา บ่เคยให้ไฟได้ตกทุกซ่ได้ยาก มีแต่ช้อยเหลือแบ่งปัน สมแล้วที่เพิ่นเป็น เศรษฐี ผู้ยังมีน้ำใจ บาดเทื่อหน้าเทื่อหลังให้ลูกหลานได้พึ่งใบบุญเพิ่นแนดื้อ

กลอนลำ.เรื่องบาปได้แก่ผู้ทำกรรมได้แก่ผู้สร้าง.คณะระเปียบวาทะศิลป์,(ฤดูกาล 2567-2568)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “เศรษฐี” ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน เป็นภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงอีสานอย่างมีนัยสำคัญ คำนี้ใช้เรียกผู้หญิงที่มีฐานะร่ำรวยจากการประสบความสำเร็จทางธุรกิจด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากบทบาทเดิมที่มักถูกจำกัดอยู่แต่ในบ้าน “เศรษฐี” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงยุคใหม่ที่มีอำนาจทางการเงินและมีสถานะทางสังคมสูง โดยสถานะดังกล่าวได้มาจากความสามารถทางเศรษฐกิจโดยตรง ไม่ใช่จากการสมรสหรือการสืบทอดทางตระกูลแบบดั้งเดิม เช่น “พระมเหสี” หรือ “คุณหญิงคุณนาย” ซึ่งตอกย้ำถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและโครงสร้างทางสังคมสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

(บทสนทนาภาษาอีสาน): โอ้ย...ละน้อ... พึ่งเด้อพี่น้อง... พอแต่เสียงรถเฟิ่นมาจอดหน้าฮั่ว กะฮู้แล้วว่า คุณนาย เฟิ่นมาฮอด... สร้อยคอเส้นใหญ่ปานโซ่ ย่างแต่ละก้าวกะย่านเฟิ่นลึ้ม... เฟิ่นบ่ได้ใจฮ้ายดอกเด้อ แต่ว่าเสียงสั่งงานเฟิ่นดังก่อนโต... ไผเฮ็ดหยงบ่ลี้ใจ กะสิได้ยินเสียงเฟิ่นจ่มไปฮอดดาวอังคาร พุ่นแหล่วพี่น้องเอ๋ย

กลอนลำ.เรื่องหาเมียให้ผัว.คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง,(ฤดูกาล 2563-2564)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “คุณนาย” ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายและค่านิยมทางสังคมได้อย่างน่าสนใจจากในอดีตที่คำนี้มักใช้เรียกรักรยาของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ปัจจุบันความหมายได้ขยายครอบคลุมถึงภรรยาของ นักธุรกิจหรือ “เสีย” ผู้มั่งคั่ง การใช้คำว่า “คุณนาย” ในบริบทนี้จึงเป็นภาพสะท้อนของกรอบครวัในระบบทุนนิยม ที่สถานะทางสังคมของผู้หญิงถูกยกระดับขึ้นตามความสำเร็จทางเศรษฐกิจของสามี

คำนี้ทำหน้าที่เป็นตัวชี้วัดสถานะทางสังคมรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้อิงกับระบบศักดินาแบบดั้งเดิม (เช่น พระราชา, พระมหาลี) แต่ยึดโยงกับ “ทุนทรัพย์” และความสำเร็จในโลกธุรกิจ ซึ่งเป็นโครงสร้างอำนาจที่ผู้ชมในยุคปัจจุบันเข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายกว่า

จากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของคำเรียกบุคคลที่สะท้อนสถานะทางเศรษฐกิจ สามารถสรุปได้ว่าการเลือกใช้คำหรือสรรพนามในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นเป็นมากกว่าการสื่อสารทั่วไป แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางภาษาที่บ่งชี้และตอกย้ำถึงโครงสร้างเชิงชั้นทางเศรษฐกิจในสังคม คำเรียกบุคคล เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการรับรู้ถึงความมั่งคั่งและอำนาจทางการเงินของผู้ถูกกล่าวถึง ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการยอมรับสถานะของบุคคลนั้น ๆ แต่ยังเป็นกำหนดตำแหน่งแห่งที่และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังไปพร้อมกัน โดยอาจแฝงนัยของการให้เกียรติ การพึ่งพา หรือการสร้างระยะห่างทางชนชั้น ปรากฏการณ์นี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมที่สถานะของบุคคลไม่ได้ถูกกำหนดจากยศบรรดาศักดิ์แบบดั้งเดิมเสมอไป แต่กลับยึดโยงกับความสำเร็จและความสามารถในการสะสมทุนในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งการใช้ภาษาในลักษณะนี้มีส่วนในการผลิตซ้ำและเสริมสร้างโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม

3. คำเรียกบุคคล อาชีพเฉพาะทาง

คำเรียกบุคคล อาชีพเฉพาะทาง คือระบบคำศัพท์หรือตำแหน่งที่ใช้ในแวดวงวิชาชีพเพื่อระบุบทบาทและความเชี่ยวชาญ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อยืนยันตัวตนและความน่าเชื่อถือ ทั้งยังเป็นเครื่องหมายแสดงความเคารพและสร้างขอบเขตระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพกับบุคคลทั่วไป การใช้คำเรียกบุคคลเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการระบุอาชีพ แต่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาชีพและกำหนดสถานะทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟังโดยทันที ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับในอำนาจความรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของมารยาททางสังคมที่สำคัญในบริบทไทย นอกจากนี้ คำเรียกบุคคล ยังแฝงนัยของพลวัตเชิงอำนาจ ที่สะท้อนถึงลำดับชั้นความอาวุโสและความเชี่ยวชาญภายในโครงสร้างของอาชีพนั้น ๆ อย่างเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): บาดนี้ฟังเด้อพี่น้อง... คั้นว่าเจ็บบ่ดี ป่วยบ่หาย หาหมอไส กะบ่ถึก บ่ต้อง... มีแต่ หมอใหญ่ ประจำบ้านเฮาแล้วละ ที่ลีซ่อยบ่ได้... เพิ่นถือเทียนเวียนมนต์ เป้าคาถาลชันน้ำ เสี่ยงสวดดั่งขมิ้นฆ่าไปทั้งคุ่ม... ความทุกข์ความโศก กะปานว่าปลิวไปกับลม สมคำคนเขาลือชา... หมอใหญ่ เฮาเก่งคักอีหลี... สาธุ...

บทสนทนา.เรื่องบาปได้แก่ผู้ทำกรรมได้แก่ผู้สร้าง.คณะระเบียบวาทะศิลป์,(ฤดูกาล 2567-2568)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “หมอใหญ่” และ “หมอน้อย” ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน เป็นภาพสะท้อนการยอมรับในวิชาชีพแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเด่นชัดการนำเสนอตัวละคร

ใน ชุดแพทย์-พยาบาล พร้อมจำลองกระบวนการรักษาที่สมจริง แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต ที่บทบาทการรักษาผู้ป่วยเป็นหน้าที่ของ “หมอธรรม” หรือ “หมอพื้นบ้าน” และได้พัฒนามาสู่ ความเชื่อมั่นในวิทยาการสมัยใหม่ นอกจากนี้ การสร้างลำดับชั้นผ่านคำว่า “หมอใหญ่” และ “หมอน้อย” ยังเป็นการจำลองโครงสร้างองค์กรที่ซับซ้อนของสถานพยาบาล (โรงพยาบาล) ได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การนำเสนออาชีพแพทย์บนเวทีหมอลำจึงไม่ใช่แค่การสร้างความจริง ให้เนื้อเรื่อง แต่ยังสะท้อนความก้าวหน้าในการรักษาผู้ป่วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความคาดหวังและ ความไว้วางใจต่ออาชีพที่สังคมอีสานร่วมสมัยมีต่อระบบการแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่าการรักษาแบบ ในอดีต

(บทสนทนาภาษาอีสาน): เรื่องขึ้นโรงขึ้นศาล เรื่องคดีความใหญ่โต บ่ต้องไปย่านไผดดอก เต๋อพี่น้อง...ขอแค่เฮามี **ทนาย** ดี ๆ ข้างกาย... เพิ่นลือช้อยแก่ต่างเรื่องราว พลิกจากคำให้เป็นชาวกะยังได้ ...ใช้ปากกาแทนปืน ใช้คารมแทนลูกกระสุน สู้กันด้วยกฎหมายให้มันฮู้ไป...คั่นมีเพิ่นแล้วกะฮ่อนใจปานมี ทองคำอยู่เต็มถัง พุ้นแหล่ว

บทสนทนา.เรื่องลิขิตรัก ชั่วฉวีจันทร์.คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์,(ฤดูกาล 2566-2567)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “ทนาย” ในการแสดงหมอลำเรื่อง ลิขิตรัก ชั่วฉวีจันทร์ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เป็นภาพสะท้อนที่สำคัญของการยอมรับบทบาทของระบบยุติธรรมและกฎหมาย สมัยใหม่ตัวละครนี้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวในหมอลำได้ก้าวข้ามการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยอำนาจส่วนบุคคลหรือกฎหมายแบบดั้งเดิมไปสู่การต่อสู้ด้วย หลักการ เหตุผล และข้อกฎหมาย “ทนาย” จึงกลายเป็น สัญลักษณ์ของความรู้เฉพาะทางที่คนทั่วไปต้องพึ่งพาเมื่อเผชิญกับข้อพิพาทในสังคม ที่ซับซ้อนขึ้น การนำเสนออาชีพนี้ไม่เพียงแต่สร้างความสมจริงให้กับเนื้อเรื่อง แต่ยังสะท้อนถึง สถานการณ์ที่ผู้ชมอาจเผชิญได้ในชีวิตจริง ซึ่งตอกย้ำถึงการปรับตัวของหมอลำให้เข้ากับบริบทสังคม ปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

จากการวิเคราะห์คำเรียกบุคคล อาชีพเฉพาะทาง พบว่าระบบการใช้คำเหล่านี้เป็นเครื่องมือ สำคัญในการสร้างและรักษาขอบเขตของความเป็นวิชาชีพ เพื่อยืนยันตัวตนและความน่าเชื่อถือ ของผู้ประกอบการอาชีพนั้น ๆ ทั้งต่อบุคคลภายในและภายนอกกลุ่ม คำเรียกบุคคลเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง การระบุตำแหน่งงาน แต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายแสดงความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง สร้างอัตลักษณ์ ทางวิชาชีพ และกำหนดสถานะทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟังในบทสนทนาทันที การใช้คำดังกล่าว สะท้อนถึงการยอมรับในอำนาจความรู้และความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ อีกทั้งยังแฝง นัยของโครงสร้างและลำดับชั้นเชิงอำนาจภายในองค์กรวิชาชีพ ความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันอย่าง เป็นระบบปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมให้การยอมรับและเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของวิชาชีพแขนง ต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในสังคมสมัยใหม่

กลุ่มที่ 2 คำเรียกบุคคล จากการสร้างตัวตนและนิยามความสัมพันธ์

คำเรียกบุคคล กลุ่มนี้ (พบจำนวน 25 คำ) สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ขับเคลื่อนโดยการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกอย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏใน 3 มิติหลัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนจากระบบอาวุโสตามจารีตไปสู่ความสัมพันธ์แนวระนาบตามกลุ่มความสนใจเฉพาะ, เพศ (Gender) ที่มีการใช้คำเรียกบุคคลที่หลายกรอบเพศสภาพแบบชาย-หญิงและเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะตน และ บริบท (Context) ที่มีการนำคำศัพท์จากวัฒนธรรมอื่น เช่น อังกฤษ เกาหลี หรือญี่ปุ่น มาผนวกรวมใช้ในชีวิตประจำวันและโลกออนไลน์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งค่านิยมดั้งเดิมถูกท้าทายและผสมผสานกับอิทธิพลสากล ทำให้เกิดวิธีเรียกขานและแสดงออกถึงตัวตนในรูปแบบใหม่ที่ยืดหยุ่นและหลากหลายกว่าเดิมดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำเรียกบุคคลที่ได้รับอิทธิพลข้ามวัฒนธรรม

คำเรียกบุคคล ที่ได้รับอิทธิพลข้ามวัฒนธรรมคือการหยิบยืม ดัดแปลง หรือผสมผสานรูปแบบทางภาษาจากวัฒนธรรมอื่นมาใช้ ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากปฏิสัมพันธ์ในยุคโลกาภิวัตน์ การวิเคราะห์คำเหล่านี้ต้องสืบย้อนถึงความหมายดั้งเดิมในวัฒนธรรมต้นทาง และตรวจสอบว่าความหมายและการใช้งานถูกปรับเปลี่ยนอย่างไรในบริบทใหม่ในสังคมไทย ปรากฏการณ์นี้สะท้อนผ่านการยืมคำจากภาษาอื่นหรือการใช้ชื่อตัวแบบตะวันตก ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียกขานจากเดิมที่อิงตามระบบอาวุโสไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ที่ทันสมัยและเป็นสากล โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่และในบริบทการทำงานสมัยใหม่ (กุลวดี มกรภิรมย์, 2545) การศึกษาคำเรียกบุคคลข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นการสำรวจพลวัตเชิงอำนาจระหว่างวัฒนธรรมและสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในสังคมปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): บาดลิเว้าเรื่องความปัง ความดังในถิ่นนี้ ต้องยกให้พี่ผู้เดียวอีหลี...

มาตามแชมป์ เด้พี่น้อง! เฮ็ดอียังกะเป็นหนึ่ง บ่เคยเป็นรองไฟ... เรื่องทำบุญสุนทาน กะยีนหนึ่งตลอดกาลคือกัน... ไผมีปัญหาวิ่งไปหาพี่ได้เบ็ด ซ่อยแกให้จนแล้วจนจบ สมฉายา มาตามแชมป์ ตัวจริงเสียงจริง... ผู้หญิงยังมาเก่งคักแท้หนอ

บทสนทนา.เรื่องเล่าร้ายร้ายรัก.คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์, (ฤดูกาล 2562-2563)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “มาตาม” เช่น “มาตามไผ่ดูไบ” และ “มาตามแชมป์” ในการแสดงหมอลำ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนการซึมซับอิทธิพลข้ามวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนคำว่า “มาตาม” ซึ่งเป็นคำทับศัพท์จากภาษาฝรั่งเศส/อังกฤษ เดิมใช้เรียกสตรีผู้สูงศักดิ์ แต่ในบริบทไทยร่วมสมัยมักหมายถึงภรรยาชาวต่างชาติหรือสตรีนักธุรกิจที่มีภาพลักษณ์หรูหรา การใช้คำนี้ในการแสดงของคณะประณมบันเทิงศิลป์เพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมทั้งหน้าเวทีและออนไลน์ แสดงถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรม

และความเป็นสากล (เช่น การอ้างอิงถึงประเทศดูไบ) ขณะที่ในคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คำนี้ถูกใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ตัวละครหญิงให้ดูโดดเด่นและแตกต่างจากแบบฉบับเดิม ดังนั้น “มาตาม” จึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของการนำค่านิยมและไลฟ์สไตล์แบบตะวันตกมาปรับใช้ เพื่อสร้างสีสันและความร่วมสมัยให้กับการแสดงหมอลำเป็นการรับวัฒนธรรมข้ามชาติในคำเรียกเพื่อปรับใช้ในบริบทสังคมอีสานสมัยใหม่ซึ่งแตกต่างจากคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศที่นำมาให้และมีอิทธิพลตามความหมายโดยตรง

(บทสนทนาภาษาอีสาน): พี่น้องเอ๋ย... อยู่ไสสิสุขใจท่อยู่หม่องนี้... มี ปาป้า เพิ่นคอยนำพา มี माम้า เพิ่นคอยช่วยเหลือ... ลูกน้องเจ็บป่วยเพิ่นกะฟ้าวหาหูกยามาให้ ยามมีปัญหาเพิ่นกะบ่เคยปล่อยถิ่ม... เพิ่นดูแลดีปานลูกในไส้ ให้ความฮักความเมตตา... ขอใ้บุญส่งยู่ให้ ปาป้า- माम้า ของหมู่เฮาเจริญรุ่งเรืองเด้อครับ

บทสนทนา.เรื่องกาเกี.คณะประณมนันเทิงศิลป์,(ฤดูกาล 2566-2567)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “ปาป้า” และ “ माम้า” แทนคำดั้งเดิม (เช่น พ่อ, แม่) ในการแสดงหมอลำของคณะประณมนันเทิงศิลป์ เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่ โดยเฉพาะละครและสื่อสังคมออนไลน์ที่นำเสนอภาพครอบครัวในสังคมเมือง การเลือกใช้คำเหล่านี้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้ครอบครัวของตัวละครมีความทันสมัย หรือบ่งบอกถึงสถานะทางสังคมที่สูงกว่าทั่วไป คำเรียกบุคคลเหล่านี้จึงไม่ได้เป็นเพียงคำทับศัพท์แต่ทำหน้าที่เป็น “รหัสทางวัฒนธรรม” ที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอีสานที่กำลังรับเอาค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมเมืองเข้ามาปรับใช้มากขึ้น

จากการวิเคราะห์ภาพรวมของคำเรียกบุคคลที่ได้รับอิทธิพลข้ามวัฒนธรรม สรุปได้ว่าปรากฏการณ์นี้เป็นผลโดยตรงจากกระบวนการโลกาภิวัตน์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดการหยิบยืมและดัดแปลงคำเรียกบุคคลจากภาษาอื่นเข้ามาใช้ในบริบทสังคมไทย การเลือกใช้คำเหล่านี้มิใช่เป็นเพียงการทับศัพท์ แต่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่ทันสมัยและความเป็นสากลให้แก่บุคคล ซึ่งมักจะสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงพลวัตทางสังคมและค่านิยมที่แตกต่างไปจากชนบดั้งเดิมซึ่งอิงกับระบบอาวุโส คำเรียกบุคคลข้ามวัฒนธรรมเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นรหัสทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงสถานะทางสังคมรูปแบบใหม่ไลฟ์สไตล์หรือความสำเร็จในโลกสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมภายนอก ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของสังคมและสื่อบันเทิงพื้นบ้านที่เปิดรับและบูรณาการอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสะท้อนภาพชีวิตที่ผู้ชมในปัจจุบันสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้

2. คำเรียกบุคคลอัตลักษณ์ทางเพศ

คำเรียกบุคคลอัตลักษณ์ทางเพศที่ซับซ้อน คือ สรรพนามหรือคำที่บุคคลเลือกใช้เพื่อแสดงออกถึงตัวตนทางเพศภาวะที่อยู่นอกเหนือกรอบทวิลักษณ์แบบชาย-หญิง โดยเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สะท้อนความเข้าใจเรื่องเพศที่มีความลื่นไหลและเป็นปัจเจก การวิเคราะห์คำเหล่านี้ต้องให้ความสำคัญกับ หลักการนิยามตนเอง ซึ่งผู้พูดเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดคำเรียกบุคคลของตนเอง กระบวนการเลือกใช้และเจรจาต่อรองความหมายของคำเหล่านี้จึงสะท้อนถึงการต่อสู้เพื่อการมีตัวตน การยอมรับ และผลักดันให้ภาษาพัฒนาตามความเข้าใจเรื่องเพศที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงนวัตกรรมทางภาษา ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคำใหม่หรือนิยามคำเดิมใหม่เพื่อท้าทายบรรทัดฐานทางภาษาและวัฒนธรรมที่ยึดโยงกับเพศภาวะแบบตายตัว ซึ่งท้ายที่สุดคือการศึกษว่าภาษาสามารถถูกใช้เพื่อสร้างพื้นที่และทวงคืนอำนาจในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างไร ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): ฟังเด้อพี่น้อง เรื่องราวในตลาดใหญ่... ทางพุ้นกะ เจ๊ไผ่ ขายส้มตำรสเด็ด ไผ่ชิมแล้วกะต้องแล่นหาน้ำ... ทางนี้กะ เจ๊สี ร้านขายของชำ ปากเพิ่นคมปานกรรไกร...

ผู้หนึ่งกะมือหนักตำส้มตำแซ่บอีหลี ผู้หนึ่งกะคิดเงินไวปานจรวด... เจ๊ไผ่ กะใจใหญ่ เจ๊สี กะใจถึง พากันคุมตลาดนี้ไว้บ่ให้ไผ่มาหยาม... ลูกน้องย่านเบ็ดสุคนธ์ พุ้นแหลว

กลอนลำในเรื่อง **บาปได้แก่ผู้ทำกรรมได้แก่ผู้สร้าง** คณะระเบียบวาทะศิลป์ (ฤดูกาล 2567-2568)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “เจ๊” ผ่านตัวละครอย่าง “เจ๊น้ำ”, “เจ๊ไผ่”, และ “เจ๊สี” ในการแสดงหมอลำ เป็นภาพสะท้อนการขยายความหมายของคำที่ซับซ้อนขึ้นอย่างน่าสนใจคำว่า “เจ๊” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาจีนแต้จิ๋ว (แปลว่า พี่สาว) ในบริบทของหมอลำไม่ได้หมายถึงพี่สาวตามสายเลือดแต่หมายถึง ผู้หญิงที่มีอำนาจ บารมี และมักเป็นเจ้าของธุรกิจ ซึ่งเป็นภาพแทนของผู้หญิงแกร่งที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ ในวัฒนธรรมสมัยของสังคมอีสาน คำว่า “เจ๊” ยังถูกใช้อย่างแพร่หลายในกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เพื่อเรียกขานบุคคลที่มีบุคลิกโดดเด่นและเป็นที่เคารพ ดังนั้น การที่หมอลำนำคำนี้มาใช้ จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับการนำเสนออัตลักษณ์ทางเพศที่ลื่นไหล และสะท้อนถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศตามบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการวิเคราะห์ สรุปได้ว่าคำเรียกบุคคลอัตลักษณ์ทางเพศที่ซับซ้อนเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญอย่างยิ่งในการแสดงออกถึงตัวตนที่อยู่นอกเหนือกรอบทวิลักษณ์ชาย-หญิงโดยมีหัวใจสำคัญคือ หลักการนิยามตนเอง ซึ่งบุคคลมีอำนาจในการเลือกคำที่สะท้อนอัตลักษณ์ของตนเอง ปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่แค่การสร้างคำใหม่ แต่เป็นการต่อรองและท้าทายบรรทัดฐานทางสังคมที่ยึดโยงกับเพศภาวะแบบตายตัว การใช้คำเหล่านี้สะท้อนถึงการต่อสู้เพื่อการมีตัวตน การยอมรับ และผลักดันให้ภาษาต้อง

พัฒนาเพื่อรองรับความเข้าใจเรื่องเพศที่มีความลื่นไหลและหลากหลายมากขึ้น ท้ายที่สุดภาษากลายเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างและทวงคืนอำนาจ เพื่อให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างเท่าเทียมในสังคม

3. คำเรียกบุคคลกลุ่มแฟนคลับ

คำเรียกบุคคลกลุ่มแฟนคลับ หรือที่รู้จักในชื่อ “ชื่อด้อม” คือชื่อเฉพาะที่ใช้เรียกกลุ่มผู้ชื่นชอบศิลปินหรือสื่อบันเทิง ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การวิเคราะห์คำเหล่านี้ต้องพิจารณาถึงที่มาและความหมาย ซึ่งมักเชื่อมโยงกับตัวตนหรือผลงานของศิลปิน ชื่อด้อมไม่ได้เป็นเพียงป้ายบอกกลุ่ม แต่เป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญในวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมใช้เพื่อสร้างขอบเขตระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” และแสดงพลังของกลุ่มในพื้นที่สื่อ นอกจากนี้ การศึกษาชื่อด้อมยังครอบคลุมถึงพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างแฟนคลับกับศิลปิน และบทบาทในการตลาดเชิงพาณิชย์ ซึ่งท้ายที่สุดคือการสำรวจว่าคำเรียกบุคคลเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างและหล่อหลอมวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มแฟนคลับให้แข็งแกร่งขึ้นได้อย่างไร ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “ไอ้ด้อมแมวตัวนี้ ชอบคุณสมาชิกด้อมแมวหลาย ๆ ครับผม”

บทสนทนา.เรื่องเงินเต็มพา บ่เท่ามีปัญหาเต็มพุง.คณะระเบียบวาทะศิลป์, (ฤดูกาล 2566-2567)

การปรากฏของคำเรียกบุคคล “ด้อมแมว” (Dom Maew) ในการแสดงของคณะระเบียบวาทะศิลป์ เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่บ่งชี้ว่าหมอลำได้ก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมป๊อปสมัยใหม่อย่างเต็มตัวคำว่า “ด้อม” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Fandom” ในภาษาอังกฤษ หมายถึงกลุ่มแฟนคลับที่มีความชื่นชอบศิลปินอย่างเหนียวแน่น การนำคำศัพท์เฉพาะกลุ่มนี้มาใช้บนเวทีเป็นการยอมรับและให้ความสำคัญกับพลังของผู้ชมอย่างชัดเจน การกระทำนี้ได้ทำลายความสัมพันธ์แบบเดิมระหว่าง “ผู้แสดง” กับ “ผู้รับชม” ลง และสร้างปฏิสัมพันธ์รูปแบบใหม่ที่ศิลปินสื่อสารโดยตรงกับแฟนคลับ เปรียบเสมือน “การส่งสัญญาณลับ” ที่สร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และเสริมสร้างความผูกพันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการรักษารฐานแฟนคลับในยุคที่ขับเคลื่อนด้วยพลังของชุมชนแฟนด้อม

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “ขอบคุณด้อมบ้านฮักยูกิหลาย ๆ เด้อครับ”

บทสนทนา.เรื่องกาหลงสี่ คนบ่ดีหลงอำนาจ.คณะประณมนบันเทิงศิลป์, (ฤดูกาล (2566-2567)

ประโยค “ขอบคุณด้อมบ้านฮักยูกิหลาย ๆ เด้อครับ” เป็นภาพย่อของความเป็นสมัยใหม่ที่ผสมผสานวัฒนธรรมหลายมิติไว้อย่างลงตัว เริ่มจากการใช้คำว่า “ด้อม” จาก Fandom ที่สะท้อนอิทธิพลวัฒนธรรมแฟนคลับระดับโลก ตามด้วยชื่อกลุ่ม “บ้านฮักยูกิ” ซึ่งใช้คำว่า “บ้าน” เพื่อสร้าง

ความรู้สึกเป็นชุมชนออนไลน์ที่อบอุ่น และคำว่า “ฮัก” ภาษาอีสาน เพื่อแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ปิดท้ายด้วยวลี “หลาย ๆ เด้อครับ” ที่เป็นการสลับภาษาอย่างตั้งใจ โดยนำคำลงท้ายอีสาน “เด้อ” มาใช้ร่วมกับคำสุภาพ “ครับ” เพื่อสร้างความเป็นกันเองแต่ยังคงความสุภาพ ดังนั้น ประโยคนี้จึงไม่ใช่แค่คำขอบคุณธรรมดา แต่เป็นภาพสะท้อนของสังคมไทยร่วมสมัยที่วัฒนธรรมโลก วัฒนธรรมดิจิทัล และวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่และผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน เพื่อสร้างการสื่อสารที่จริงใจและเข้าถึงง่ายในยุคใหม่

(บทสนทนาภาษาอีสาน): “ปาดด้อมใจเกินร้อยกะมา ขอบคุณหลาย ๆ

ครับพี่น้องแฟนคลับ แฟนเพลง แฟนหมอลำทุกท่าน”

บทสนทนา.เรื่องเงินเต็มพา บ่เท่ามีปัญหาเต็มพุง.คณะระเบียบวาทะศิลป์, ฤดูแล (2566-2567)

ประโยค “ปาด ด้อมใจเกินร้อยกะมา ขอบคุณหลาย ๆ ครับพี่น้องแฟนคลับ แฟนเพลง แฟนหมอลำทุกท่าน” เป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์ของการสื่อสารยุคใหม่ที่ผสมผสานวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวาโดยเริ่มต้นด้วยคำอุทานภาษาถิ่นอีสาน “ปาด” และ “กะมา” เพื่อสร้างความจริงใจและเชื่อมโยงกับรากเหง้าท้องถิ่น จากนั้นใช้คำว่า “ด้อม” จาก Fandom เรียกกลุ่ม “ใจเกินร้อย” ซึ่งเป็นการผนวกวัฒนธรรมแฟนคลับสากลเข้ากับสำนวนไทย นอกจากนี้ การขอบคุณโดยจำแนกผู้ฟังเป็น “แฟนคลับ แฟนเพลง และแฟนหมอลำ” ยังสะท้อนความเข้าใจในอัตลักษณ์ที่หลากหลายของผู้สนับสนุนอย่างเท่าเทียม สุดท้าย การสลับภาษาระหว่างภาษาถิ่น “หลาย ๆ” และภาษาไทยกลาง “ครับ”, “ทุกท่าน” แสดงถึงความสามารถในการสื่อสารข้ามบริบทวัฒนธรรมได้อย่างคล่องแคล่วเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ครอบคลุมและแน่นแฟ้นกับผู้คนทุกกลุ่ม

การเปลี่ยนผ่านของคำเรียกบุคคลที่ปรากฏในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่ในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยพบว่ามีคำศัพท์ที่สะท้อนโครงสร้างทางสังคมและอาชีพในระบบทุนนิยม และสังคมเมืองมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น คำที่บ่งบอกตำแหน่งในองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ และคำที่ให้ความสำคัญกับสถานะทางเศรษฐกิจจากความมั่งคั่งแทนที่อำนาจตามจารีตเดิม นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจที่สูงขึ้นของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้ประกอบการและภรรยาของผู้มีฐานะ ขณะเดียวกัน การนำเสนออาชีพเฉพาะทางสมัยใหม่ เช่น แพทย์ และทนายความ ก็แสดงให้เห็นถึงการขยายขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมวิถีชีวิตที่ซับซ้อนขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การหยิบยืมคำเรียกบุคคลจากวัฒนธรรมตะวันตกและสื่อสมัยใหม่มาใช้ในบริบทครอบครัวยังบ่งชี้ถึงการรับเอาค่านิยมของสังคมเมืองเข้ามาปรับใช้ที่สำคัญที่สุดคือ หมอลำได้เปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ทางเพศที่ลื่นไหล ผ่านการใช้คำเรียกบุคคลที่หลายกรอบทวิลักษณ์ชาย-หญิง ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศที่เพิ่มมากขึ้นในสังคมอีสานร่วมสมัย

ขณะเดียวกัน ปรากฏการณ์ที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและผู้ชมไปสู่รูปแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมแฟนคลับ โดยศิลปินได้ทลายเส้นแบ่งระหว่างโลกแห่งการแสดงกับความเป็นจริงผ่านการใช้ศัพท์เฉพาะกลุ่มและกล่าวถึงชื่อแฟนคลับที่มีตัวตนจริงบนเวที กลยุทธ์นี้ไม่เพียงสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด แต่ยังแสดงให้เห็นว่าหมอลำได้ประยุกต์ใช้กลยุทธ์ของสื่อยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างความผูกพันกับฐานผู้ชมซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ ผลการวิเคราะห์จึงสรุปได้ว่า หมอลำมิได้เป็นเพียงศิลปะที่ดำรงมรดกทางวัฒนธรรม แต่เป็น พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา และเป็นกระบอกสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสานสมัยใหม่ได้อย่างทรงพลัง โดยการปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์คำเรียกบุคคลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของกระบวนการ ต่อรองทางอัตลักษณ์และการปรับตัวของชาวอีสาน เพื่อให้ศิลปะการแสดงแขนงนี้ยังคงดำรงอยู่อย่างมีความหมายในสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่ต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน และตีความนัยเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านคำเรียกบุคคลเหล่านั้น เพื่อทำความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน 10 เรื่อง จาก 5 คณะ พบว่า คำเรียกบุคคลได้กลายเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญในการสะท้อนภาพการเปลี่ยนผ่านของสังคมอีสานจากจารีตดั้งเดิมสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถจำแนกคำเรียกบุคคลที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่จำนวน 67 คำ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มคำเรียกบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม บริบทองค์กร และอาชีพเฉพาะทาง มีการใช้คำเรียกบุคคล แบบคำทับศัพท์ การเรียกบุคคลด้วยชื่อ/ตำแหน่งที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ การเรียกบุคคลตำแหน่งในองค์กร วิชาชีพสมัยใหม่ และคำเรียกบุคคลสถานะบทบาทในวงการบันเทิงและวัฒนธรรมสมัยใหม่ กลุ่มที่ 2) กลุ่มคำเรียกบุคคลจากการสร้างตัวตนและนิยามความสัมพันธ์ใหม่ ซึ่งสะท้อนอิทธิพลข้ามวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางเพศที่ซับซ้อน และวัฒนธรรมกลุ่มแฟนคลับ คำเรียกบุคคล ที่สะท้อนสถานะทางสังคมที่ถูกสร้างใหม่หรือตีความใหม่ คำเรียกบุคคลที่สะท้อนบทบาท อาชีพ ความเชี่ยวชาญ คำเรียกบุคคล ที่สะท้อนอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมแฟนคลับ คำเรียกบุคคลการใช้คำเครือญาติ หรือเสมือนญาติเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ และคำเรียกบุคคลการใช้คำแสดงความสนิทสนม ภาษาถิ่น หรือ ภาษาไม่เป็นทางการ

ผลการศึกษาชี้ชัดว่า หมอลำเรื่องต่อกลอนไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา ซึ่งทำหน้าที่บันทึก ต่อรอง และนำเสนอภาพแทนของสังคมอีสานร่วมสมัยที่กำลังปรับตัวและผสมผสานกับกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลงได้อย่างทรงพลัง ผลการวิเคราะห์คำเรียกบุคคลในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนได้เผยให้เห็นกระบวนการปรับตัวและ

ต่อรองทางอัตลักษณ์ของสังคมอีสานท่ามกลางบริบทของความเป็นสมัยใหม่ได้อย่างเด่นชัด โดยสามารถอธิบายในประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้ การเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทางสังคมจากจารีตสู่ทุนนิยมและสังคมเมือง ผลการศึกษาในกลุ่มแรกสะท้อนอย่างเด่นชัดถึงการรुकืบของระบบทุนนิยมและโครงสร้างสังคมเมืองเข้ามาในวิถีชีวิตและระบบคุณค่าของชาวอีสาน คำเรียกบุคคลที่เคยยึดโยงกับระบบอาวุโสความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือตำแหน่งทางสังคมตามจารีตเดิมได้ถูกเสริมหรือแทนที่ด้วยคำเรียกขานที่บ่งชี้ถึงสถานะในโลกสมัยใหม่ การปรากฏขึ้นของคำเรียกบุคคลในบริบทองค์กร เช่น ท่านประธาน หรือ ผู้จัดการ และคำเรียกบุคคลอาชีพเฉพาะทางอย่าง คุณหมอ หรือ ทนาย ในบทกลอนลำและบทสนทนา ไม่ได้เป็นเพียงการเพิ่มคำศัพท์ใหม่ แต่เป็นการยอมรับและให้คุณค่าต่อโครงสร้างอาชีพและความสำเร็จในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ กลุ่มคำเรียกบุคคลที่สะท้อนสถานะทางเศรษฐกิจ เช่น เสี่ย, เฮีย, เจ้, และ คุณนาย คำเหล่านี้ได้บ่งบอกถึงอำนาจและบารมีรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้มาจากยศฐาบรรดาศักดิ์ แต่มาจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสังคมสมัยใหม่ที่สถานะทางสังคมของบุคคลถูกกำหนดโดยความสำเร็จและความสามารถในการสะสมทุนมากขึ้น (Giddens, 1990) การที่หมอลำนำเสนอตัวละคร “คุณนาย” ซึ่งเป็นภรรยาของ “เสี่ย” ผู้มีฐานะยังเป็นการสะท้อนบทบาททางสังคมของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไป สถานะของพวกเธอถูกยกระดับขึ้นตามความมั่งคั่งของครอบครัวในระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นภาพแทนที่ผู้ชมในปัจจุบันสามารถเชื่อมโยงได้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าหมอลำได้ปรับเปลี่ยนการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนความจริงความคาดหวังของสังคมอีสานยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความสำเร็จทางวัตถุและความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า โลกาวัดวัน วัฒนธรรมสื่อ และพลวัตของอัตลักษณ์ส่วนบุคคลได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการนิยามอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ในวงการหมอลำอย่างมีนัยสำคัญ อิทธิพลข้ามวัฒนธรรมปรากฏชัดผ่านการรับเอาคำเรียกบุคคลจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ และการใช้ชื่อเล่นสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนการเปิดรับวัฒนธรรมสากลไลฟ์สไตล์แบบคนเมือง และความพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมและเป็นกันเองมากขึ้น เพื่อลดทอนความเป็นทางการตามระบบอาวุโสแบบดั้งเดิมในมิติทางเพศ เป็นที่น่าสังเกตว่าหมอลำซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านที่ดูยึดโยงกับจารีตได้กลายเป็นพื้นที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างต่อการต่อรองทางอัตลักษณ์ทางเพศ ศิลปินสามารถใช้คำเรียกบุคคลที่หลายกรอบทวิลักษณ์ทางเพศ (ชาย-หญิง) เพื่อสะท้อนความสับสนไหลทางเพศของตนเอง การกระทำดังกล่าวไม่เพียงสร้างความบันเทิง แต่ยังเป็นการค่อย ๆ สร้างการยอมรับความหลากหลายทางเพศในหมู่ผู้ชม ซึ่งแสดงถึงบทบาทของสื่อวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปรากฏการณ์ที่สะท้อนความเป็นสมัยใหม่ได้ชัดเจนที่สุด คือ การเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและผู้ชมไปสู่รูปแบบของวัฒนธรรมแฟนคลับ การที่ศิลปินหมอลำกล่าวถึง “ชื่อด้อม” หรือกลุ่มแฟนคลับบนเวทีเป็นการนำกลยุทธ์จากวัฒนธรรมไอดอลมาปรับใช้อย่างชาญฉลาด การกระทำนี้ช่วยทลายกำแพงระหว่างโลกของการแสดงและความเป็นจริงทำให้แฟนคลับรู้สึกใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของศิลปินโดยตรง ซึ่งไม่เพียงสร้าง

ความผูกพันที่แน่นแฟ้นแต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของคณะหอการค้าผ่านการสนับสนุนจากแฟนคลับ อันแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของหอการค้าในยุคสมัยใหม่

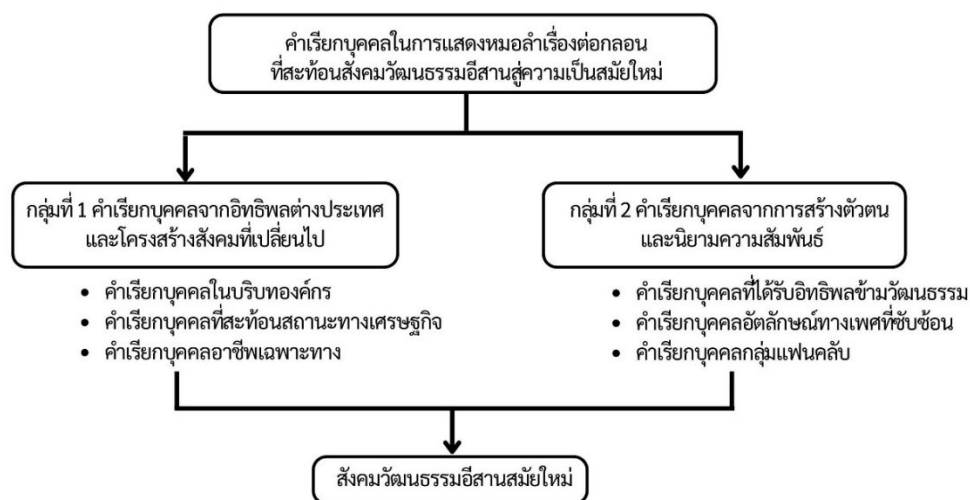
การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าคำเรียกบุคคลขานในการแสดงหอการค้าเรื่องต่อกลอนเป็นมากกว่าหน่วยคำในภาษาแต่เป็นดัชนีชี้วัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง หอการค้าได้พิสูจน์ตัวเองว่าเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตที่สามารถธำรงรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมไปพร้อมกับการเปิดรับและบูรณาการองค์ประกอบของความเป็นสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงได้อย่างลงตัวการปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ และหยิบยืมคำเรียกบุคคลเหล่านี้ คือหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงกระบวนการต่อรองทางอัตลักษณ์และการปรับตัวของชาวอีสาน เพื่อให้ศิลปะการแสดงแขนงนี้ยังคงสื่อสารและดำรงอยู่อย่างมีความหมาย สามารถสะท้อนจิตวิญญาณของผู้คนและขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมอีสานสมัยใหม่ต่อไปได้อย่างไม่หยุดนิ่ง

ผลการศึกษาชี้ว่า คำเรียกบุคคลในหอการค้าสะท้อนพลวัตสังคมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยเป็นการวิเคราะห์ประเด็นใหม่ตามบริบททางสังคมที่แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตที่เน้นเพียงการอนุรักษ์ถูกนำเสนอในมิติที่ค้นพบเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานจารีตเข้ากับบริบททุนนิยมแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตจะมีการปรับตัวของหอการค้าเพื่อความอยู่รอดในการสื่อสารแบบร่วมสมัย แม้อาจลดทอนความลึกซึ้งของภาษาถิ่นลงบ้าง แต่ถือเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับการบันทึกความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างเท่าทัน

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการวิจัยควรศึกษาต่อยอดว่าคำเรียกบุคคลใหม่ ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนพล็อตเรื่องและตัวละครอย่างไร และศึกษาการตีความของผู้ชมต่างรุ่น (รุ่นเก๋า/แฟนคลับ)
2. ด้านปฏิบัติการศิลปินควรใช้คำสมัยใหม่ (เช่น อาชีพ) เพื่อสร้างความร่วมสมัยและใช้คำเฉพาะกลุ่ม (Fandom) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับแฟนคลับ
3. ด้านนโยบายหน่วยงานรัฐควรมองหอการค้าเป็นมรดกที่มีชีวิต (Living Heritage) ที่ปรับตัวตามสังคมและสนับสนุนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ควบคู่กับการอนุรักษ์ของเดิม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพ 1 แผนผังสรุปผลการศึกษาคำเรียกบุคคลการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน
ที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมอีสานสู่ความเป็นสมัยใหม่
(ผู้วิจัย, 2568)

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้คือการค้นพบว่าคำเรียกบุคคลสมัยใหม่ที่พบในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน ทำหน้าที่เป็นดัชนีชี้วัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอีสานได้อย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่าหมอลำไม่ใช่เพียงการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวาที่ปรับตัวและนำเสนอภาพแทนของสังคมอีสานร่วมสมัยได้อย่างทรงพลัง โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ปรากฏชัดใน 2 มิติหลัก ได้แก่ 1) การเปลี่ยนผ่านจากสังคมจารีตดั้งเดิมไปสู่สังคมเมืองที่ให้คุณค่ากับความสำเร็จทางเศรษฐกิจและโครงสร้างองค์กรสมัยใหม่ และ 2) การเปิดรับอิทธิพลยุคปัญญาประดิษฐ์ผ่านการนิยามอัตลักษณ์และความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ เช่น มิติทางเพศที่เปิดกว้างขึ้น และการก่อตัวของวัฒนธรรมแฟนคลับ (Fandom) เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมหมอลำสู่ความเป็นสมัยใหม่ในทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา รักษาสัตย์. (2558). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กุลวดี มกราริมย์. (2545). การเปลี่ยนแปลงการใช้คำเรียกบุคคลและคำสรรพนามในภาษาไทย.

วารสารอักษรศาสตร์, 31(2), 114-141.

คุณาพร เกิดมงคล. (2554). *การพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา], มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

- ประจักษ์ วรจักร. (2550). *สังคมวิทยาเบื้องต้น*. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระครูโสภาสนนทกิตฺติ, & พระครูวิมลสุวรรณกร. (2565). พลวัตสังคมเชิงพุทธบูรณาการ: ศึกษากรณีสังคมไทย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 41-52.
- พระไกรสร ศรีธีรภพ. (2565). อนาคตท้องถิ่นไทยที่ไม่ใช่รัฐส่วนกลาง: บทปริทัศน์วรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. *วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 7(1), 1-13.
- เกา บุญเยี่ยม. (2558). *การปรับตัวของคนเลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- วิวัฒน์ ทองวาด. (2563). ภาษาถิ่นโคราช: การเปลี่ยนแปลงและการอนุรักษ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 7(2), 115-130.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2556). *พลวัตของคติชนในยุคโลกาภิวัตน์*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2550). *อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ระบบความเชื่อ และวิถีชีวิตวัฒนธรรม*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรดา (สุมาลัย) กาลวิบูลย์. (2565). พุทธศาสนากับความเชื่อในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลง. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 22(1), 263-274.
- สุรพล สุวรรณ. (2558). พลวัตความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันบ้าน-วัด-โรงเรียน ในสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 11(2), 29-54.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2545). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2550). การศึกษาการใช้คำเรียกบุคคลชนในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 26(2), 111-122.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford University Press.
- Inglehart, R. (1990). *Culture shift in advanced industrial society*. Princeton University Press.
- Komin, S. (1990). Culture and work-related values in Thai organizations. *International Journal of Psychology*, 25(3-6), 681-704.
- Moore, W. E. (1968). *Social change*. Prentice-Hall.
- Smelser, N. J. (1966). *The sociology of economic life*. Prentice-Hall.